

**UCHWAŁA NR XXV/122/2025
RADY GMINY GOWOROWO**

z dnia 20 listopada 2025 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo na lata 2026 – 2029

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r., poz. 1153 z późn.zm.), art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2024 r., poz. 1292 z późn.zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwała się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo na lata 2026 – 2029 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

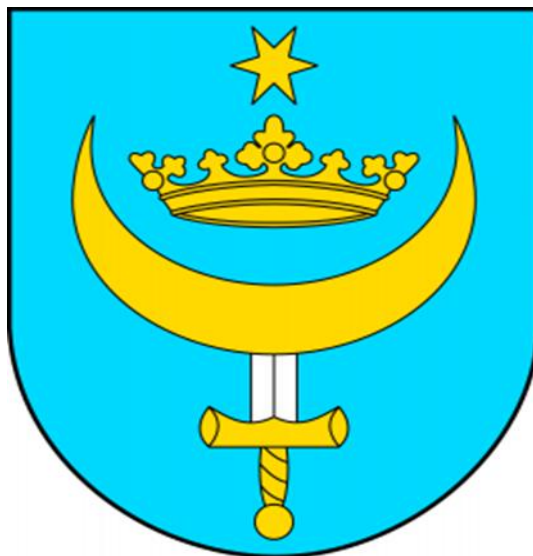
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Goworowo.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie 1 stycznia 2026 r. po uprzednim ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodnicząca Rady Gminy

Krystyna Subczyńska

**GMINNY PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY GOWOROWO
NA LATA 2026 – 2029**

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
3.1. Obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami.....	5
3.2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami.....	5
3.3. Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	7
3.4. Opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy	9
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	11
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami....	11
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	15
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	23
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	23
5.2. Stan zasobów dziedzictwa kulturowego gminy	23
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	28
7. Założenia programowe	30
8. Instrumenty służące realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	31
9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	32
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	33
11. Podsumowanie	34
11.1. Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów ujętych w rejestrze zabytków.....	34
11.2. Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.....	35

1. Wstęp

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 r., poz. 1292 z późn.zm.) zwana dalej ustawą o ochronie zabytków nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Przyjęte w analizowanym dokumencie założenia dotyczące jego struktury i formy opierają się na wytycznych rekomendowanych przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, wydanych w ramach publikacji *Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik Metodyczny, Warszawa 2008 r.* Podstawą merytoryczną dla warstwy dokumentacyjnej związanej z historią i dziedzictwem kulturowym na terenie Gminy Goworowo stanowiły w szczególności istniejące dokumentacje obiektów zabytkowych, w tym karty rejestrowe Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Przedmiotem opracowania w analizowanym przypadku jest dziedzictwo kulturowe pozostające w granicach administracyjnych Gminy Goworowo, zaś celem jest opracowania określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy jako jednostki podziału administracyjnego, a nie odnoszą się jedynie do władz gminy, których bezpośredni wpływ na działalność instytucji sprawujących w różnej formie opiekę nad zabytkami jest ograniczony tylko do nielicznych.

Program stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta rozwijana w kolejnych latach powinna przynieść lokalnej społeczności, i nie tylko, wymierne korzyści – zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U.nr 78 poz.483 ze zm.) w art.5 stanowi, że „Rzeczpospolita Polska(...)strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów lokalnych. Zgodnie z brzmieniem art. 7 ust. 1 pkt 9 *ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153 z późn.zm.) zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy m.in. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

W celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wójt sporządza gminny program opieki nad zabytkami. Ma on w szczególności na celu:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

3.1. Obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 1) wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza gminny program opieki nad zabytkami, na okres 4 lat,
- 2) gminny program opieki nad zabytkami podlega zaopiniowaniu przez wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- 3) po uzyskaniu opinii konserwatora zabytków, program przyjmuje rada gminy,
- 3) program, ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- 4) z realizacji programów wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się radzie gminy.

3.2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

Obowiązujący w Polsce system prawny gwarantuje ochronę zabytkom i całości dziedzictwa kulturowego na terenie kraju. Poniżej wskazano akty prawne wskazujące obowiązujące uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997r. (Dz.U. z 1997 Nr 78 poz. 483 z późn. zm.)

Do kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej należy obejmowanie ochroną prawną w drodze rozporządzenia najcenniejszych obszarów i obiektów zabytkowych poprzez uznanie ich za pomnik historii.

Zadania administracji rządowej w zakresie zachowania dziedzictwa polegają na obejmowaniu ochroną zabytków poprzez wpis do rejestru zabytków na mocy decyzji WKZ, prowadzeniu wojewódzkiej ewidencji zabytków, uzgodnieniu i opiniowaniu dokumentów planistycznych i inwestycyjnych oraz sprawowaniu kontroli nad nimi.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 r. poz. 1292 z późn.zm.) jako główny akt regulujący zasady ochrony i opieki nad zabytkami.

Ochrona zabytków sprawowana jest przez organy administracji publicznej, które są odpowiedzialne za kontrolowanie zabytków prawne i finansowe oraz zachowania ich w dobrym stanie.

Ustawa określa, iż opiekę nad zabytkami sprawują właściciele lub posiadacze zabytków, którzy zostali zobligowani do dbałości o obiekty i obszary zabytkowe poprzez ich właściwe wykorzystywanie, remontowanie i wykorzystywanie.

W świetle w/w ustawy o ochronie i opiece podlegają :

- 3) zabytki nieruchomości będące m. in. krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi i ruralistycznymi obiektami i obszarami zabytkowymi,
- 4) zabytki ruchome będące, np. dziełami sztuki i pamiątkami historycznymi,
- 5) zabytki archeologiczne .

Ustawa określa prawne formy ochrony zabytków, którymi są:

- 6) wpis do rejestru zabytków,
- 7) uznanie za pomnik historii,
- 8) utworzenie parku kulturowego,
- 9) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, inwestycja drogowa, lokalizacji linii kolejowej, inwestycja w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2025 r. poz. 1153 z późn.zm.)

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Samorządy lokalne ochronę zabytków podejmują poprzez możliwość tworzenia parków kulturowych na mocy uchwały Rady Gminy oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Do obowiązków samorządów lokalnych należy również prowadzenie gminnej ewidencji zabytków i opracowanie gminnego programu nad zabytkami.

3.3. Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Według art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 powyższej ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami,
 - parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach
 - instrumentami muzycznymi,
 - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - cmentarzyskami,
 - kurhanami,
 - relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 6 ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej. W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków. Art. 7 ustawy stanowi, iż formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ponadto uregulowania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się m.in. w poniższych aktach prawnych:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.

3.4. Opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy

Obowiązki gminy w analizowanym zakresie określają zarówno przepisy *ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* jak również *ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa obowiązki oraz kompetencje gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązki są określone m.in. w:

- 1) art. 22 ust. 4 ustalającym obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków,
- 2) art. 87 wprowadzającym obowiązek tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami
- 3) art. 18 i 19 nakazujących uwzględnianie zapisów ww. dokumentów przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania.

Ponadto art. 19 ust. 1a wskazuje zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, o warunkach zabudowy, o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchome, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Dodatkowo w artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe określenia obowiązków samorządu dla objętych ochroną zabytków, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu.

Art. 81 i 82 regulują możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Na podstawie art. 96 istnieje także możliwość, iż wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W ustawie o samorządzie gminnym, w rozdziale 2, określone są zadania odnoszące się wprost lub pośrednio do ochrony zabytków. Art. 6 ust. 1 mówi, iż do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów, co za tym idzie również o opiekę nad zabytkami. Art. 7 ust. 1 doprecyzowuje, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, co może się przekładać na działania związane z opieką nad zabytkami w kontekście: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody, gospodarki wodnej, gminnych dróg oraz organizacji ruchu drogowego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewieniu, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy i współpracy z organizacjami pozarządowymi.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo, jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w przedstawionych poniżej dokumentach:

I. Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

W Tezach do Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajduje się szereg zapisów mających istotny wpływ na niniejszy dokument. Należą do nich zapisy określające cele Programu i zasady ochrony konserwatorskiej.

We wstępie do Tez określono główne cele programu, którymi jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. Celem jest także stworzenie wykładni porządkującej sferę ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- 1) zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić),
- 2) zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- 3) zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- 4) zasady, zgodnie, z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- 5) zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- 6) zasady odwracalności metod i materiałów,
- 7) zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą zarówno konserwatorów – pracowników urzędów, profesjonalnych konserwatorów – restauratorów dzieł sztuki, konserwatorów architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych – codziennych konserwatorów zabytkowych świątyń.

W rozdziale 2 „Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami”, zagadnienia zostały opisane w sposób określający po pierwsze cel, a następnie kierunki działania. Dotyczy to w szczególności stanu zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych, stanu zabytków

techniki, pomników historii, obiektów z Listy Dziedzictwa Światowego UNESCO (dla tych tematów wspólnym jest utworzenie krajowej ewidencji w systemie cyfrowym oraz monitoring

stanu i sposobów wykorzystania), stanu służb konserwatorskich, stanu opieki nad zabytkami i wreszcie stanu uregulowań prawnych.

Rozdział 3 „Działania o charakterze systemowym” mówi o powiązaniu ochrony zabytków z polityką ekologiczną, dotyczącą ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa oraz o wypracowaniu strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzeniu jej do polityk sektorowych.

W rozdziale 4 „System finansowania” omówione są aspekty stworzenia sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

W kolejnym, **rozdziale 5** „Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania” omówione jest dokumentowanie poprzez tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach oraz stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji; wypracowanie spójnego systemu dokumentowania badań, stanu zachowania oraz określania i certyfikacji wartości zabytkowych, wspólnego dla wszystkich typów zabytków; monitorowanie - poprzez gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa oraz ujednolicenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.

Rozdział 6 „Kształcenie i edukacja”, porusza fundamentalne zagadnienie stałej pracy nad wzrostem świadomości, dotyczącym wartości dziedzictwa kulturowego i jego ochrony w życiu i prawidłowym funkcjonowaniu społeczeństwa.

W rozdziale 7 „Współpraca międzynarodowa” opisane są zagadnienia mające na celu wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.

II. Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2021 – 2030

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo, jest zbieżny z głównymi zadaniami Programu Operacyjnego Uzupelnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata

2004 – 2020 pod nazwą „Dziedzictwo kulturowe”, a w szczególności z priorytetem dotyczącym rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Jego celem jest w szczególności:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Beneficjentami Programu mogą być m.in. samorządowe instytucje kultury i jednostki samorządu terytorialnego. Zadania Programu będą realizowane poprzez:

Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:

- ochrony i zachowania krajobrazu kulturowego wsi,
- rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów,
- rewaloryzacji i konserwacji zabytków budownictwa drewnianego,
- rewaloryzacji zabytkowych cmentarzy oraz renowacji, ochronie i zachowaniu miejsc pamięci i martyrologii,
- prowadzenia badań archeologicznych i zabezpieczenia zabytków archeologicznych,
- konserwacji zabytków ruchomych (niewchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów,
- dokumentowania zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja),
- zabezpieczenia przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych,
- ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

III. Krajowy Program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026

Art. 84 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego obowiązek sporządzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Celem krajowego programu jest stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W krajowym programie zostały określone

cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji. Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych oraz ich udostępnienie na cele publiczne. Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku, zwrócenie uwagi na obiekty mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnokrajowym, jak i lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji.

Celem krajowego programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych. W przypadku Gminy Goworowo powyższy cel może być realizowany dzięki następującym celom częściowym:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

Za cel strategiczny **Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Kultury i Zachowanie Dziedzictwa Kulturowego** przyjęto tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności i znaczenia kultury, jako czynnika rozwoju społeczno – ekonomicznego. Cel ten będzie realizowany między innymi poprzez wdrażanie priorytetów w zakresie:

- ochrony i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym,
- budowy i rozbudowy infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym,
- renowacji i konserwacji zabytków ruchomych.

W kontekście Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo istotne wydaje się ostatnie z wymienionych działań. Działanie ukierunkowane jest na projekty z zakresu ochrony ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego o znaczeniu międzynarodowym, ogólnokrajowym i ponadregionalnym. Celem realizacji działania jest zachowanie dla przyszłych pokoleń ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego poprzez renowację, konserwację, a także zabezpieczenie przed zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem poza granice kraju.

W ramach działania do realizacji przewiduje się projekty infrastrukturalne o wartości powyżej 100 tys. euro. Wśród kwalifikujących się projektów są między innymi:

- konserwacja zabytków ruchomych, niewchodzących w skład zasobów muzealnych, w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów,

- zabezpieczenie przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych.

Beneficjentami Programu mogą być między innymi jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, organizacje pozarządowe działające na zasadzie non-profit, kościoły i związki wyznaniowe oraz archiwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo wykazuje zgodność z programami o charakterze wojewódzkim oraz powiatowym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

I. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze została przyjęta uchwałą Nr158/13 Sejmik Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r. aktualizacja Strategii rozwoju województwa mazowieckiego dokonana przez Zarząd Województwa Mazowieckiego w dniu 17 września 2019 r. Podjęto też uchwałę nr 1324/250/2021 w sprawie przyjęcia projektu Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ .

Strategia jest dokumentem, którego zapisy powinny mieć wpływ na kształt przyszłego rozwoju przez określenie długookresowych procesów rozwojowych w regionie. Strategia na poziomie regionalnym określa nadrzędny cel rozwojowy. Uwzględnia hierarchizację poszczególnych działań i problemów według stopnia ich ważności. Określa priorytety co warunkuje skuteczność wykorzystania środków i zasobów.

W związku z tym nacisk został położony głównie na promocje wizerunku województwa, której celem jest budowanie pozytywnych skojarzeń związanych z jego wizerunkiem i propagowanie produktów charakterystycznych dla regionu. Kreowanie i promocja produktu regionalnego nie tylko przyczyni się do budowania i wzmacniania tożsamości i atrakcyjności regionu, ale także stanowić będzie ważny element jego promocji w wymiarze krajowym i europejskim. Województwo mazowieckie ze względu na swoje walory kulturowe, turystyczne i przyrodnicze ma ogromne możliwości promowania lokalnych, niepowtarzalnych produktów ściśle związanych ze środowiskiem geograficznym, kulturą oraz gospodarką regionu.

Przedstawione działania, w kontekście opieki nad zabytkami, powinny polegać na:

- 1) kształtowaniu tożsamości regionu oraz kreowaniu i promocji jego produktu, realizowanemu między innymi poprzez:
- ochronę i promocję, którymi powinny zostać objęte zespoły urbanistyczne i dziedzictwo drewniane oraz cenne krajobrazy kulturowe wsi,
 - promocję unikalnych zabytków architektury, miejsc pamięci narodowej oraz zamieszkania i pobytu wielkich twórców identyfikujących się z regionem,
 - kreowanie regionalnych ośrodków tożsamości kulturowej.
 - promocji i zwiększaniu atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego realizowanej między innymi dzięki:
 - wzmocnieniu dotychczasowych kierunków działań samorządu, propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie,
 - rewitalizacji zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do rozwoju funkcji turystycznych,
 - wsparciu tworzenia lokalnych parków kulturowo – historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych.

II. Regionalny Program: Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027

„Regionalny Program: Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 został zatwierdzony przez Komisję Europejską dnia 12 lutego 2015 roku. Program składa się z 11 Osi Priorytetowych wraz z poszczególnymi działaniami.

Celem strategicznym Regionalnego Programu jest „inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy”. Osie priorytetowe programu to:

1. Wykorzystanie działalności badawczo-rozwojowej w gospodarce.
2. Wzrost e-potencjału Mazowsza.
3. Rozwój potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości.
4. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną.
5. Gospodarka przyjazna środowisku.
6. Jakość życia.
7. Rozwój regionalnego systemu transportowego.
8. Rozwój rynku pracy.
9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem.
10. Edukacja dla rozwoju regionu.
11. Pomoc techniczna.

W ramach osi 5. gospodarka przyjazna środowisku wskazano cel tematyczny 06. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami. W jego ramach znajduje się priorytet inwestycyjny 6c .Zachowanie ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego, którego celem szczegółowego jest „zwiększona dostępność oraz rozwój zasobów kulturowych regionu”.

Województwo Mazowieckie charakteryzuje się potencjałem turystycznym, na który składa się dziedzictwo regionu . Na Mazowszu znajdują się obszary uznane za pomniki historii oraz wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. W regionie ulokowane są 24 miasta historyczne, zamki, pałace , dwory. Ogółem w rejestrze zabytków nieruchomych znajduje się 6757 obiektów, jednakże jego szczegółowa weryfikacja wykazała, że 124 z nich nie istnieje, 118 jest zagrożonych, 29 utraciła swoją wartość. Dokument opisuje dysproporcje między Warszawą, a resztą regionu w zakresie kultury. Jest to region o największej liczbie ludności, imponujący współczynnik instytucji kultury w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Niska dostępność do form kultury.

III. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego uchwalony został przez Sejmik Województwa Mazowieckiego Uchwałą nr 22/18 z dnia 19 grudnia 2018 r.

W oparciu o ustalenia planu wyznaczane są m.in. inwestycje do kontaktu terytorialnego, a także strategicznej oceny wniosków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego.

W ramach procedury sporządzenia planu przygotowane zostało także „podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego”.

IV. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2022 – 2025

Cel strategiczny Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2022 – 2025, stanowiącego załącznik do uchwały nr 169/21 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 29 grudnia 2021 r., sformułowano w sposób następujący: „Zachowanie regionalnej przestrzeni kulturowej i kultywowanie tradycji jako podstawa budowania tożsamości kulturowej regionu i kształtowania postaw społecznych w sferze opieki nad zabytkami oraz wykorzystania dziedzictwa dla rozwoju regionu”. Na cel ten składają się cele operacyjne obejmujące szereg działań bezpośrednio dotyczących opieki nad zabytkami na poziomie gminy (wybrano najbardziej adekwatne z punktu widzenia Gminy Goworowo):

1) Cel I. Ochrona i zachowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu

1.1. Ochrona i zachowanie wartości dziedzictwa materialnego

- rewaloryzacja i rewitalizacja zdegradowanych obiektów i obszarów historycznych
- zapobieganie niszczeniu cennych obiektów, w tym zabezpieczenia przed pożarem, zalaniem, kradzieżą itp.
- wspieranie działań właścicieli i zarządców najcenniejszych zabytków regionu (o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym) w działaniach służących ich utrzymaniu w jak najlepszym stanie
- ochrona i zachowanie obiektów zagrożonych, w szczególności architektury drewnianej czy dworskiej
- wypracowanie wspólnie z samorządami lokalnymi programów ochrony zabudowy drewnianej
- tworzenie płaszczyzny współpracy różnych podmiotów na rzecz usuwania zagrożeń systemowych i konfliktów w sferze opieki nad zabytkami
- stworzenie we współpracy z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków bazy dotyczącej zagrożonych zabytków

1.2. Ochrona zabytków ruchomych

1.3. Ochrona zabytków archeologicznych.

1.4. Ochrona, dokumentacja i popularyzacja zasobów o szczególnej wartości decydujących o specyfice regionu (najcenniejszych i charakterystycznych)

1.5. Ochrona i kreowanie krajobrazów kulturowych zachowujących tożsamość kulturową i walory krajobrazowe, w tym komponowanych ciągów zieleni

1.6. Kształtowanie i ochrona przestrzeni historycznych miast i wsi

- kształtowanie przestrzeni publicznych w nawiązaniu do tradycji miejsca
- rewaloryzacja zabytkowej zabudowy na obszarach historycznych
- ochrona panoram zabytkowych miast i wsi
- zachowanie osi widokowych i zapewnienie właściwej ekspozycji zabytków
- ochrona i rewaloryzacja małej architektury i zespołów zieleni (komunalnej)
- dostosowanie nowej zabudowy do warunków krajobrazowych, lokalnych tradycji budowlanych i gabarytów zabudowy historycznej

1.7. Działanie 7. Rewitalizacja historycznych ośrodków życia kulturalnego

1.8. Działanie 8. Pielęgnowanie tradycji i lokalnego folkloru w powiązaniu z zasobami dziedzictwa materialnego

1.9. Działanie 9. Popularyzacja i zwiększanie dostępności do zasobów dziedzictwa

2) Cel II. Kształtowanie tożsamości regionalnej

- 2.1. Utrwalanie i kształtowanie świadomości mieszkańców o historii i zasobach dziedzictwa kulturowego, w tym regionalnego i lokalnego oraz budowanie i pielęgnowanie wrażliwości na bogactwo przestrzeni kulturowej
 - wspieranie lokalnych inicjatyw w zakresie tworzenia w obiektach zabytkowych ogólnodostępnych ekspozycji związanych z osobami, wydarzeniami historycznymi i tradycją miejsca
- 2.2. Kształtowanie regionalnej dumy w oparciu o zabytki architektury i budownictwa, krajobraz kulturowy, wydarzenia historyczne oraz działalność wybitnych osób.
 - organizacja konkursów dotyczących dziedzictwa i tradycji w celu rozwijania zainteresowań historią i dziedzictwem regionu
 - kreowanie wyobrażeń na temat tożsamości historycznej i kulturowej Mazowsza, z uwzględnieniem specyfiki lokalnej
- 2.3. Wykorzystanie pamięci historycznej i zasobów dziedzictwa do integracji mieszkańców i stymulowania rozwoju – tworzenie przestrzennych ciągów inicjatyw.
- 2.4. Kreowanie ośrodków budowania tożsamości kulturowej regionu (w ramach pasm turystyczno – kulturowych oraz wskazanych w PZPWM)
- 2.5. Promocja walorów kulturowych regionu

3) Cel III. Wzrost społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego regionu

- 3.1. Stymulowanie działań służących ochronie obiektów zabytkowych i promowanie najlepszych przykładów takich działań
 - premiowanie działań służących odzyskaniu obiektów zabytkowych zagrożonych zniszczeniem
 - organizowanie konkursów dla właścicieli obiektów zabytkowych, promujących właściwą opiekę nad obiektem oraz jego udostępnienie
- 3.2. Edukacja społeczeństwa w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami
 - szkolenia dla radnych, urzędników, właścicieli i użytkowników zabytków, organizacji pozarządowych, w zakresie opieki nad zabytkami, m.in. przez Departament Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego
 - upowszechnianie wiedzy o prawach i obowiązkach właścicieli zabytków, organizacja szkoleń dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych

3.3. Stymulowanie i intensyfikacja współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i pozarządowym w działaniach na rzecz edukacji, promocji, podniesienia świadomości o zasobach i potrzebie zachowania dziedzictwa regionu.

4) **Cel IV. Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego regionu oraz kreowanie pasm turystyczno – kulturowych**

4.1. Wspieranie podmiotów posiadających w swoich zasobach znaczną liczbę zabytków w działaniach służących efektywnemu zarządzaniu obiektami zabytkowymi

4.2. Stymulowanie wykorzystania dziedzictwa kulturowego w obszarze przemysłów kultury i czasu wolnego

4.3. Kształtowanie pasm turystyczno – kulturowych

4.4. Kreowanie produktów turystyki kulturowej w oparciu o tradycje historyczne

4.5. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego i regionalnego poprzez organizację wydarzeń kulturalno-historycznych w miejscach zabytkowych

4.6. Adaptacja obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych

4.7. Propagowanie korzyści płynących z wykorzystania dziedzictwa i krajobrazu kulturowego dla rozwoju regionalnego i lokalnego

- tworzenie finansowych i pozafinansowych mechanizmów współpracy różnych podmiotów działających w sferze ochrony i promocji dziedzictwa regionu
- włączenie organizacji pozarządowych w działania samorządu województwa służące opiece nad zabytkami.

V. Powiatowy program opieki nad zabytkami powiatu ostrołęckiego na lata 2022-2025

Powiatowy program opieki nad zabytkami powiatu ostrołęckiego na lata 2022-2025 został przyjęty uchwałą nr XLVIII/345/2022 Rady Powiatu Ostrołęckiego z dnia 25 maja 2022 r. Autorzy programu wyczerpująco scharakteryzowali historię oraz dziedzictwo kulturowe gminy wchodzących w skład powiatu. Uzupełniono to wykazami obiektów zabytkowych chronionych wpisem do rejestru zabytków województwa mazowieckiego oraz ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Część z tych wykazów zdezaktualizowała się.

Założenie programowe powiatowego programu opieki nad zabytkami opracowane zostały w oparciu o przeprowadzoną diagnozę stanu dziedzictwa kulturowego i analizę SWOT. Priorytety są zgodne z planem rozwoju lokalnego powiatu na lata 2021-2030 oraz priorytetami wyznaczonymi w programie opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim na lata 2022-2025.

W celu przyjętych priorytetów wyznaczone zostały długofalowe kierunki działań:

1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i podejmowanie działań poprawiających stan ich zachowania.
2. Zwiększenie atrakcyjności zabytków poprzez turystyczne zagospodarowanie walorów przyrodniczych powiatu.
3. Podwyższenie świadomości wartości dziedzictwa kulturowego powiatu.
4. Pobudzenie w lokalnej społeczności zainteresowania dziedzictwem materialnym i niematerialnym powiatu.
5. Wykorzystanie nowych technologii do promocji dziedzictwa kulturowego.
6. Budowanie bazy wiedzy i dziedzictwie kulturowym.
7. Korzystanie z technik cyfrowych.

Priorytet I: Ochrona dziedzictwa kulturowego przy wykorzystaniu potencjału przyrodniczego

Kierunek działania 1: Zahamowanie procesu degradacji zabytków i podejmowanie działań poprawiających stan ich zachowania

Zadania

- monitoring stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych,
- zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed zniszczeniem i dewastacją, prace remontowe.
- aplikowanie o środki zewnętrzne na remonty, renowacje, rewitalizacje zabytków,
- informowanie właścicieli zabytków o możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na odnawianie zabytków.

Kierunek działania 2: Zwiększenie atrakcyjności zabytków poprzez turystyczne zagospodarowanie oraz walorów przyrodniczych powiatu.

Zadania:

- oznakowanie obiektów udostępnionych w celach turystycznych,
- uwzględnienie informacji o zabytkach w produkcie turystycznym powiatu,
- opracowanie i wytyczenie szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego.

Priorytet II: Promocja i edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 1: Podwyższenie świadomości wartości dziedzictwa kulturowego

Zadania:

- propagowanie wiedzy o dziedzictwie w placówkach oświatowo-wychowawczych,
- organizacjach szkoleń, spotkań informacyjnych i kursów o tematyce dziedzictwa kulturowego powiatu,
- publikacja materiałów dotyczących zabytków i opieki nad zabytkami w lokalnej prasie i w materiałach promocyjnych powiatu

Kierunek działania 2: Pobudzenie zainteresowania dziedzictwem materialnym i niematerialnym powiatu

Zadania:

- współorganizacja konkursów plastycznych i fotograficznych o tematyce zabytków powiatu,
- wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw o tradycjach folklorystycznych,
- współorganizacja i dotowanie cyklicznych imprez kulturalnych, inscenizacji oraz ważnych wydarzeń historycznych, w szczególności zorganizowanych w obiektach zabytkowych, kultywujących tradycję i budujących tożsamość lokalną.

Kierunek działania 3: Wykorzystanie nowych technologii do promocji dziedzictwa kulturowego

Zadania:

- promocja na stronie internetowej powiatu dobrych praktyk w zakresie działań renowacyjnych, rewitalizacyjnych, remontowych zabytków,
- zamieszczenie na stronie internetowej treści informacyjnych związanych z tematyką turystyki kulturowej, w tym, informacji o wytycznych szlakach i ścieżkach edukacyjnych,
- zamieszczenie na stronie internetowej powiatu oraz w lokalnych mediach informacji o zasobach dziedzictwa kulturowego powiatu.

Priorytet III: Tworzenie systemu wiedzy o zabytkach i dziedzictwie niematerialnym

Kierunek działania 1: Budowanie bazy wiedzy o dziedzictwie kulturowym

Działania:

- współpraca z gminami i wojewódzkim konserwatorem zabytków,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi podejmującymi problematykę zagadnienia obrony dziedzictwa kulturowego,
- współpraca z właścicielami zabytków i społecznością lokalną,
- współpraca z organami administracji publicznej wyższego szczebla.

VI. Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Ostrołęckiego

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Ostrołęckiego na lata 2021-2030 przyjętego uchwałą Rada Powiatu w Ostrołęce Nr XL/294/2021 z dnia 22 listopada 2021 roku. Pozostaje on w zgodności z dokumentami strategicznymi i programowymi, które opracowano na szczeblu europejskim, krajowym, wojewódzkimi powiatowym.

Analiza uwarunkowań rozwoju powiatu ostrołęckiego skłania do sformułowania głównych kierunków rozwoju powiatu ostrołęckiego. Wskazano dziedziny, które zostały uznane za obszary strategiczne rozwoju powiatu, są to : infrastruktura techniczna, edukacja, przedsiębiorczość, pomoc społeczna, kultura i turystyka, rolnictwo i ochrona środowiska, bezpieczeństwo publiczne.

Główne działania jakie będą podejmowane przez powiat być komplementarnego pozostałego obszaru funkcjonalnego , mają niwelować różnice rozwojowe, poprawiać spójność społeczną i terytorialną. Działania inwestycyjne mają na celu ułatwienia komunikacyjne w ramach subregionu

szczególnym uwzględnieniem potrzeb prowadzenia aktywnej działalności przedsiębiorców, tworzenia nowych podmiotów gospodarczych i miejsc pracy, także w sektorze rekreacji i turystyki w przestrzeni publicznej.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Na dzień sporządzenia niniejszego *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo* na poziomie gminy funkcjonuje aktualne Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy, przyjęte Uchwałą Nr LVIII/364/23 z dnia 29 lutego 2023 r. Rady Gminy Goworowo na poziomie, którego przedstawiono uwarunkowania kulturowe w zakresie rozwoju przestrzennego gminy, które stanowią podstawowy dokument regulujący procedurę planistyczną w stosunku do obiektów zabytkowych. .

Na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 2024 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U.2024.1130) Rada Gminy Goworowo podjęła uchwałę Nr IX/42/2024 z dnia 22.10.2024 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zgodną z art. 13b planowanie i zagospodarowanie przestrzenne gminy uwzględniające uwarunkowania.

5.2. Stan zasobów dziedzictwa kulturowego gminy

Administracyjnie Gmina Goworowo położona jest w województwie mazowieckim, w powiecie ostrołęckim. Siedzibą władz samorządowych jest wieś Goworowo. W granicach administracyjnych gminy funkcjonuje 45 sołectw.

Odnośnie nazwy Goworowa jest wiele różnych teorii. Najpopularniejsza głosi, że nazwa pochodzi od rycerza Gowora (jeśli byłaby to prawda, to musiał być on rycerzem jednego z książąt mazowieckich, którzy zwykli nadawać rycerzom ziemię w zamian za ich służbę), który przybył na te tereny ze swym dworem i założył osadę. Nazwa Goworowa może też pochodzić od imienia Goworek lub Gowor. Imię to było popularne w rodzie Rawiczów, który brał udział w kolonizacji Mazowsza (od Rawiczów pochodzą Załuscy). Nie dowiemy się nigdy, czy założyciel wsi miał tak właśnie na imię, czy zapożyczył nazwę od innego Goworowa leżącego w „starej” części Mazowsza pod Zakroczymiem. Nie mniej jednak pewne jest, że od wczesnego średniowiecza tereny te były zamieszkiwane przez ludzi.

W miarę rozwoju osadnictwa na terenie Mazowsza, następował również rozwój osadnictwa na terenie naszej gminy. Podział dzielnicowy i jego następstwa doprowadził do zmniejszania arealów księstw poszczególnych, coraz liczniejszych ksiąząt, a to skutkowało zajmowaniem nowych terenów i stopniowym karczowaniem puszczy.

Goworowo zyskało na znaczeniu, gdy około roku 1315 stało się siedzibą parafii pod wezwaniem Krzyża Świętego (początkowo Znalezienia, obecnie Podwyższenia). Szczególną zasługą rozwój na tym terenie przypisuje się równie ż rozwojowi judaizmu. O dużym znaczeniu ludności żydowskiej w społeczeństwie goworowskim może świadczyć fakt, istnienia swego czasu na terenie Goworowa nad rzeką Orz drewnianej Synagogi, przez niektórych nazywana Bożnicą, która to w czasie II Wojny Światowej doszczętnie spłonęła, (jak podają niektóre źródła i przekaz ludzki) wraz liczną grupą zapędzonych tam Żydów.

Do końca wieku XVIII rzeka Orz dzieliła obszar dzisiejszej gminy Goworowo na dwie części. Na północ leżały tereny administracyjnie należące do ziemi łomżyńskiej, na południe ziemi nurskiej. Część wsi między innymi Goworowo była prywatną własnością proboszczów katedry plockiej, wchodząc w skład księstwa sieluńskiego. Większość wsi obecnej gminy jednak była własnością zamożnych rodzin szlacheckich, część biedniejszej szlachty, a pojedyncze wsie własnością szlachty zaściankowej. Potomkowie wielu tych rodzin szlacheckich żyją na naszym terenie do dnia dzisiejszego. W czasach sanacyjnych wszystkie dobra szlacheckie zostały zabrane szlachcie i rozdane zamieszkałej ludności wiejskiej i pracownikom folwarcznym. Ślady obecności szlachty spotykamy do dziś w nazwach niektórych terenów, wielokrotnie spotyka się gdy ludzi mówią udając się na jakąś wieś, że jadą na szlachtę.

Po trzecim rozbiorze w roku 1795, tereny gminy zostały wchłonięte przez zabór pruski. W latach 1807 – 1815 należały do Księstwa Warszawskiego. Od roku 1815 do odzyskania niepodległości znalazły się w zaborze rosyjskim w guberni łomżyńskiej, wówczas wielu mieszkańców gminy zostało zesłanych na Sybir bądź byli wysyłani do prac przymusowych na terenie Rosji.

Na przestrzeni wieków tereny obecnej gminy Goworowo były świadkami, wielu tragicznych wydarzeń. Do najtragiczniejszych trzeba zaliczyć dwie wojny światowe. W czasie I wojny światowej większość wsi wraz z Goworowem została całkowicie zniszczona. Na przełomie lipca i sierpnia 1915 roku miała tu miejsce dwutygodniowa potyczka pomiędzy wojskami Niemieckimi i Rosyjskimi, po której pozostało na terenie gminy 26 cmentarzy wojennych. Zanim wsie zdążyły się całkowicie odbudować i podnieść z ruin wojennych nastął dla Polski trudny czas II wojny światowej, a działania wojenne wrogiej armii, nie ominęły i naszej gminy. Dnia 9 września oddziały wojskowe III Rzeszy zajęły Goworowo. Podpalono wówczas zabudowania Goworowa , zabijając przy tym około 65 Żydów i 35 Polaków. Żołnierze tworzyli swoje bazy za terenie wielu

wsi, po czym zostały ślady po dzień dzisiejszy. Nie można tu nie wspomnieć o licznych naszych mieszkańcach, którzy oddali swoje życie w walce czy zginęli w obozach koncentracyjnych, jak również o ludziach którzy musieli zostawić swój dom ojczysty gdy zostali zesłani na roboty przymusowe. Podczas wojny został też częściowo uszkodzony kościół parafialny, który po wojnie został odrestaurowany, a ślady wojny pozostawały w kościele do niedawna w postaci pocisków wmurowanych w ściany kościoła. Wojna spowodowała też olbrzymie zniszczenia w okolicznych wsiach, a niektóre zostały doszczętnie zniszczone.

Po wojnie nadszedł czas na odbudowę i trudny okres Polski Ludowej. W latach 1975 – 1998 gmina Goworowo należała do województwa ostrołęckiego. Od 1999 r. gmina wchodzi w skład powiatu ostrołęckiego w województwie mazowieckim,

Poniżej przedstawiono zestawienia:

- zabytków wpisanych do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ),
- zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków (z wyłączeniem zabytków umieszczonych w rejestrze WKZ),
- zabytków archeologicznych (wpisanych do rejestru zabytków).

Zestawienie zabytków wpisanych do rejestru zabytków WKZ

Lp.	Adres	Obiekt	Nr rejestru	Nr w GEZ
1.	Brzeźno	pałac	A-393,18.11.1959	Gow/ GEZ-2
2.	Brzeźno	park pałacowy	A-393,18.11.1959	Gow/ GEZ-3
3.	Goworowo	kościół parafialny	A-462,30.03.1981	Gow/ GEZ-8
4.	Goworowo	dzwonnica	A-462,30.03.1981	Gow/ GEZ-9
5.	Goworowo	cmentarz parafialny	A-485,11.12.1981	Gow/ GEZ-13
6.	Goworowo	kaplica grobowa	A-558,30.01.1986	Gow/ GEZ-14
7.	Goworowo	szkoła	A-601,14.09.1989	Gow/ GEZ-15
8.	Kunin	kościół parafialny	A-618, 18.06.1997	Gow/ GEZ-31
9.	Ponikiew Mała	dwór	A-468, 30.03.1981	Gow/ GEZ-45
10.	Ponikiew Mała	park dworski	A-393, 27.01.1984	Gow/ GEZ-46
11.	Szczawin	dwór	A-396, 15.01.1962	Gow/ GEZ-48
12.	Szczawin	park dworski	A-396, 10.12.1978	Gow/ GEZ-49

Zestawienie zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Funkcja obiektu	Nr w GEZ
1.	Cisk	cmentarz wojenny	1915 r.	-	Gow/ GEZ-4
2.	Czernie	park dworski	I poł. XIX w.	-	Gow/ GEZ-5
3.	Czernie	cmentarz wojenny	1915 r.	-	Gow/ GEZ-6
4.	Goworowo	zadrzewienia przykościelne	poł. XIX w.	-	Gow/ GEZ-10
5.	Goworowo	plebania	1920 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-11
6.	Goworowo	wikarówka	1900 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-12
7.	Goworowo	dom	1910 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-16
8.	Goworowo	dom	pocz. XX w.	mieszkalna	Gow/ GEZ-17
9.	Goworowo	dom	ok. 1920 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-18
10.	Goworowo	dom	1869 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-19
11.	Goworowo	dom	1919 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-20
12.	Goworowo	dom	1937 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-21
13.	Goworowo	dom	1901 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-22
14.	Góry	dom	1913 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-23
15.	Góry	dom	1925 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-24
16.	Góry	dom	pocz. XX w.	mieszkalna	Gow/ GEZ-25
17.	Góry	park dworski	I poł. XIX w.	-	Gow/ GEZ-26
18.	Jemieliste	park dworski	poł. XIX w.	-	Gow/ GEZ-27
19.	Kaszewiec	cmentarz wojenny		-	Gow/ GEZ-28
20.	Kaszewiec	cmentarz wojenny		-	Gow/ GEZ-29
21.	Kobylin	szkoła	poł. XIX w.	oświatowa	Gow/ GEZ-30
22.	Kunin	plebania	1938 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-32
23.	Kunin	cmentarz parafialny	1934 r.	sakralna	Gow/ GEZ-33
24.	Kunin	dom	1917 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-34
25.	Kunin	dom	1935 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-35
26.	Nogawki	cmentarz wojenny	1914 r.	-	Gow/ GEZ-36
27.	Pasieki	dom	pocz. XX w.	mieszkalna	Gow/ GEZ-37
28.	Pasieki	dom	1932 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-38
29.	Pasieki	dom	1929 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-39
30.	Ponikiew Duża	cmentarz wojenny	1915 r.	-	Gow/ GEZ-40
31.	Ponikiew Duża	mogiły wojenne	7.IX.1939 r.	-	Gow/ GEZ-41
32.	Ponikiew Duża	cmentarz wojenny	1915 r.	-	Gow/ GEZ-42

Lp.	Adres	Obiekt	Datowanie	Funkcja obiektu	Nr w GEZ
33.	Ponikiew Mała	cmentarz wojenny	1915 r.	-	Gow/ GEZ-43
34.	Wólka Brzezińska	kirkut	XVIII w. (?)	-	Gow/ GEZ-50
35.	Wólka Kunińska	cmentarz wojenny	1915 r.	-	Gow/ GEZ-51
36.	Kółko	młyn	1920 r.	-	Gow/ GEZ-52
37.	Kółko	młynarzówka	1930 r.	mieszkalna	Gow/ GEZ-53
38.	Zaorze	cmentarz wojenny	1915 r.	-	Gow/ GEZ-54

Zestawienie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków WKZ

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Numer stanowiska na obszarze/ w miejscowości	Nr rejestru	Nr w GEZ
1.	Kunin	44-71	2/2	935/298	Gow/ A-1
2.	Szarłat	44-71	6/1	836/65	Gow/ A-2
3.	Dzbądzek	44-70 44-71	17/1 26/1	932/75	Gow/ A-175 Gow/ A-22
4.	Goworówek	42-71	1/1	915/70	Gow/ A-89
5.	Goworówek	42-71	2/2	916/71	Gow/ A-90
6.	Goworówek	42-71	3/3	917/72	Gow/ A-91
7.	Czarnowo	43-71	1/ 1	925/74	Gow/ A-153
8.	Ponikiew Duża	43-71	10/ 1	913/296	Gow/ A-162
9.	Grodzisk – Stara Wieś	43-71	21/ 1	339	Gow/ A-173
10.	Brzeźno	42-72	1/ 1	963/81	Gow/ A-195
11.	Brzeźno	42-72	3/ 3	964/82	Gow/ A-196
12.	Brzeźno	42-72	4/ 4	965/83	Gow/ A-197

oraz pozostałe stanowiska archeologiczne wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków

od Nr Gow/A-3 do A-23, od A-23 do A-88, od A-92 do A-152, od A-154 do A-161, od A-163 do A-172, A-174, od-176 do A-194 i od A-198 do A-213.

Obecnie trwa postępowanie o wpis do Rejestru Zabytków budynku z 1937-38 roku w miejscowości Jawory Wielkopole gm. Goworowo. Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Goworowo jest przyjęta Zarządzeniem nr 76/13 Wójta Gminy Goworowo z dnia 27 grudnia 2013 r.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

Analizując stan krajobrazu kulturowego Gminy Goworowo rozpoznano następujące czynniki determinujące dalszy rozwój dziedzictwa kulturowego gminy:

Silne strony

- cenne obiekty architektury sakralnej
- zachowane obiekty architektury dworskiej z XIX wieku
- obiekty zabytkowego budownictwa drewnianego
- występowanie cennych stanowisk archeologicznych

Słabe strony

- stosunkowo mało zabytków architektury wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków
- w dużej mierze nienajlepszy stan techniczny obiektów zabytkowych i związane z tym małe możliwości właścicieli z uzyskaniem środków finansowych na remont tych obiektów

brak inwestorów zewnętrznych zainteresowanych rewitalizacją obiektów zabytkowych

- niedostateczna edukacja o wartościach dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców
- niewystarczające dofinansowanie do projektów dotyczących remontów, konserwacji zabytków, w tym dla prywatnych właścicieli
- brak lub niska wiedza o prawnych zobowiązaniach właścicieli do należytego utrzymania obiektów historycznych
- zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej i form budowlanych oraz zanik stosowania tradycyjnych materiałów
- ograniczony zakres opieki nad zabytkowymi cmentarzami wojennymi

Szanse

- możliwość rewaloryzacji części substancji zabytkowej z wykorzystaniem dotacji unijnych, powiatowych i gminnych
- korzystne tendencje i prognozy w zakresie rozwoju turystyki kulturowej
- rozszerzenie współpracy międzyregionalnej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie doświadczeń międzynarodowych

Zagrożenia

- postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego
- brak poczucia wspólnoty lokalnej wśród mieszkańców gminy

- niewłaściwe regulacje prawne umożliwiające niekontrolowaną urbanizację na obszarach cennych krajobrazowo skutkującą zagrożeniem krajobrazu kulturowego
- dewaloryzacja krajobrazu kulturowego, szczególnie tradycyjnego osadnictwa wiejskiego przez niekontrolowany proces wprowadzania nowej zabudowy lub wymianę starej na nową o obcych formach, odkształceniach
- niszczenie, lub wręcz utrata części zbiorów archeologicznych oraz brak możliwości pełnego ich eksponowania
- postępująca degradacja obiektów zabytkowych wskutek nadmiernej eksploatacji oraz niedostosowania sposobu użytkowania do charakteru zabytku
- występujące przypadki niszczenia zabytkowych cmentarzy wojennych
- traktowanie konieczności ochrony dziedzictwa kulturowego jako problemu konfliktogenego i ograniczającego swobodę dysponowania własnością prywatną i publiczną
- niewystarczająca współpraca państwa i samorządu terytorialnego na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego
- zbyt małe środki budżetu państwa przeznaczone na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego

7. Założenia programowe

Biorąc pod uwagę zasoby dziedzictwa kulturowego Gminy Goworowo określono następujące priorytety oraz kierunki działań i zadania *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo na lata 2026-2029*.

Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju społeczno – gospodarczego gminy

Kierunek działań 1: Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania

Zadania:

- podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy
- pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w pozyskaniu środków na odnowę zabytków
- stała opieka nad zabytkami wpisanymi do WKZ
- zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą
- współpraca z właścicielami i posiadaczami zabytków na rzecz ochrony zabytków

Kierunek działań 2: Dbanie o stan i porządek na zabytkowych cmentarzach z obszaru gminy

Zadania:

- inwentaryzacja zabytkowych nagrobków
- prowadzenie bieżących prac porządkowych przy gminnych cmentarzach

Priorytet II: Rozszerzanie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy

Kierunek działań: Rozszerzanie zasobu – aktualizacja i uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków

Zadania:

- dokonywanie przeglądów zasobów wpisanych do rejestru zabytków
- zbieranie informacji od właścicieli obiektów wpisanych do ewidencji zabytków nt. przeprowadzonych remontów

Priorytet III: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań: Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego

Zadanie:

- konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych miejscowości w lokalnych dokumentach planistycznych, strategicznych oraz decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego

Priorytet IV: Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego gminy

Kierunek działań: Ułatwienie dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy

Zadanie:

- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo na lata 2026 – 2029 na stronie internetowej Urzędu Gminy
- udostępnienie informacji o obiektach zabytkowych na stronie internetowej Urzędu Gminy.

8. Instrumenty służące realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo mogą być wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- **instrumentów prawnych** – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących m.in. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- **instrumentów finansowych** – obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych,
- **instrumentów koordynacji** – obejmujących m.in. realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa,
- **instrumentów społecznych** – obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi,
- **instrumentów kontrolnych** – obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo jest pozytywnie zaopiniowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań *Programu* i przedstawiał je Radzie Gminy oraz Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również z wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Proponuje się następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji gminnego programu:

W ramach priorytetu I:

- poziom wydatków budżetu gminy na realizację programu ochrony i opieki nad zabytkami
- wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez gminę
- wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez właścicieli zabytkowych obiektów
- liczba obiektów poddanych pracom zabezpieczającym przed pożarem, zniszczeniem lub kradzieżą
- ilość zinwentaryzowanych zabytkowych nagrobków

W ramach priorytetu II:

- ilość wprowadzonych zmian do gminnej ewidencji zabytków
- ilość nowych obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

W ramach priorytetu III:

- ilość inwestycji na obszarach objętych ochroną zabytków

W ramach priorytetu IV:

- ilość opracowań umieszczonych na stronie internetowej Urzędu Gminy

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w rozdziale 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.2024 poz. 1292 z późn.zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną, w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Zadania związane z opieką nad zabytkami na terenie Gminy Goworowo mogą być finansowane m.in. z następujących źródeł:

- z budżetu gminy (w miarę posiadanych możliwości) – finansowanie odbywać się może np. w ramach dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, z godne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art.77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy,
- z dotacji unijnych w ramach nowych programów operacyjnych oraz Inicjatywy JESSICA.

11. Podsumowanie

Poprzez prowadzenie właściwej polityki władze samorządowe mogą i powinny wytyczać oraz kreować właściwe postawy obywateli wobec zachowanego dziedzictwa. Do najważniejszych zadań w tym względzie należy:

- 1) edukacja mieszkańców w zakresie konieczności ochrony miejscowego dziedzictwa kulturowego. Propagowanie idei poszanowania lokalnej specyfiki budowlanej i zachowania ciągłości tradycji. Wskazane są takie inicjatywy jak organizowanie spotkań dla ludności z pracownikami służb konserwatorskich, tworzenie ścieżek edukacyjnych dla młodzieży szkolnej, mające na celu uświadomienia roli zabytków w krajobrazie kulturowym. Wskazywanie i promowanie najlepszych realizacji inwestycji związanych z zabytkami.
- 2) administracyjne egzekwowanie rygorów określonych m.in. w dokumentach planistycznych oraz decyzjach administracyjnych, głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji, a także ochrony wyznaczonych obszarów i budynków. Ważną rzeczą jest również skuteczna egzekucja prawa budowlanego, a co za tym idzie walka z samowolami budowlanymi. To właśnie prawdopodobnie samowole budowlane przyczyniły się do utraty cech zabytkowych przez znaczną część budynków. Należą do nich głównie wymiany okien, najczęściej wiążące się z poszerzeniem otworów, zmiany kształtu dachu, dowolny dobór poszycia, zbijanie tynków i docieplanie kosztem podziałów architektonicznych wystroju.
- 3) rozwój i promocja walorów turystycznych, z wykorzystaniem w tym celu obiektów zabytkowych, a w szczególności zespołów rezydencjonalno – folwarcznych.
- 4) monitoring umów dotyczących sprzedaży zabytków osobom i przedsiębiorstwom prywatnym, pod kątem realizacji zobowiązań tych podmiotów względem zakupionych obiektów.
- 5) wykorzystanie zabytkowych zasobów gminy do aktywizacji gospodarczej np. w obszarze turystyki i rekreacji.
- 6) współpraca ze służbami konserwatorskimi województwa.

11.1. Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów ujętych w rejestrze zabytków

Wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z tymi obiektami wymagają pozwolenia Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

11.2. Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Wymaga zachowania: bryły obiektu i dachu co do kształtu i materiału, podziałów w elewacji, wystroju architektonicznego, stolarki okiennej i drzwiowej co do wielkości, kształtu, wewnętrznych podziałów oraz detalu ozdobnego. Dopuszcza się stosowanie nowych technologii we wnętrzu obiektu.

Wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z tymi obiektami, wykraczające poza wyżej wymieniony zakres, wymagają uzgodnienia z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ustala się następujące zadania, które powinny być uwzględniane przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, wspierające właścicieli lub posiadaczy zabytków, wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a mianowicie:

- 1) zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- 2) wyeksponowania poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- 3) zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
- 4) wsparcie finansowe prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach zgodnie z uchwałą Rady Gminy Goworowo.
- 5) wspieranie działań umożliwiające tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami poprzez współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy i pomoc przy naborze pracowników.

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną, jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie Konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną – dziedzictwa kulturowego, nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Uzasadnienie

Niniejsza uchwała jest wykonaniem zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2024, poz. 1292 z późn.zm.), wprowadzających obowiązek sporządzenia przez wójta gminnego programu opieki nad zabytkami na okres 4 lat, a następnie jego przyjęcia przez radę gminy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo na lata 2026-2029 jest kontynuacją Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo na lata 2022-2025.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Goworowo na lata 2026-2029 uzyskał pozytywną opinię Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie.

Sporządziła:

Pskiet Urszula